

כהן בעל תשובה שהרג את הנפש וע"ז

שאלה: בא לפנינו צעיר חוזר בתשובה שהיה יהודי מתבולל מבטן ומלידה ומעולם לא קיבל חינוך יהודי-דתי, ובזמן התרחקותו מן היהדות הצטרף לחברה שמאלנית ובאחת ההפגנות שערכו היו כמה מקרים של אלימות, ובאחד מהם קם עליו אדם שהכהו באגרופ והוא התגונן ודחפו עד שנפל ובעטו בראשו ולבסוף גוע. הובא למשפט ויצא זכאי מאשמת רצח של אותו אדם (אשר נודע לו אחר כך שהיה אינו-יהודי). אח"כ פעמו בקרבו רגשי חרטה וגם התחיל לחפש אחרי משמעות לעצם חייו, וכחלק של תהליך רוחני זה התקרב לאחת הכיתות המזרחיות, כת הבודהיסטים. לבסוף, התחיל לחפש אחרי שרשיו היהודיים ועשה תשובה וחזר לדת ישראל בכל לבבו והינו שומר מצוות כהלכתן. בדרך לתשובתו נודע לו שכהן הוא, ואחרי חקירה ודרישה נתאמת לו ייחוס זה. ועכשיו נפשו בשאלתו האם מותר לו לישא כפיו ולברך את עמו ישראל באהבה.

1. לענין כהן שע"ז ועשה תשובה האם נושא כפיו

הנה דין זה לא נזכר בש"ס בכלל, והראשונים שדנו בו שאבו משתי סוגיות, אחת בסוף מנחות ואחת בתענית.

במשנה בסוף מנחות (דף ק"ט.) שנינו, "הכהנים ששימשו בבית חניו לא ישמשו במקדש בירושלים, וא"צ לומר לדבר אחר (דהיינו ע"ז) שנאמר וכו', הרי אלו כבעלי מומין חולקין ואוכלין (בקדשים) ולא מקריבין". ובע"ב שם שמשנתנו כרבי יהודה שבית חניו לא היה בית ע"ז אלא שחוטי חוץ, ולא כר"מ שהיה ע"ז.

ובגמ' שם, א"ר יהודה שכהן ששחט לעכו"ם ועשה תשובה ואח"כ הקריב קרבן בביהמ"ק בדיעבד הוי ריח ניחוח. ובגמ' מפרש, שאם עבד "שירות" לע"ז אין קרבנו במקדש אחרי ששב ריח ניחוח, אבל שחיטה אינה "שירות" ולפיכך הוי ריח ניחוח. ואח"כ פליגי בגמ' ב' אמוראים אם עשה זריקה (דהוי שירות) בשוגג, ר'נחמן ס"ל דהוי ריח ניחוח, ור'ששת דאין קרבנו ריח ניחוח. וזה אם עשה שירות, אבל לענין אם שחט שר'יהודה אמר דהוי ריח ניחוח, כתב בתד"ה כהן שלר'ששת זה רק כששחט לע"ז בשוגג משא"כ במזיד שאז אין קרבנו במקדש בירושלים ריח ניחוח, אבל לר'נחמן אפי' שחט לע"ז במזיד ושב, שוב הוי שחיטתו בירושלים ריח ניחוח.

ובהתאם לסוגיא זו פסק הרמב"ם (פ"ט מהל' ביאת המקדש הי"ג) וז"ל: כל כהן שע"ז בין במזיד בין בשוגג אע"פ שחזר בתשובה גמורה ה"ז לא ישמש במקדש לעולם שנא' לא יגשו אלי לכהן לי. אחד העובד אותה בשירות כג' שנעשה כומר לע"ז או המשתחוה לה או המודה בה וקבלה עליו באלוה, ה"ז פסול לעולם, אבל השוחט לע"ז בשוגג וכו' קרבנו ריח ניחוח וכו'. עכ"ל. וזה כסוגיין דכל שירות לע"ז פוסלתו לעולם, ובשחיטה פסק כר'ששת שרק אם שחט בשוגג הוי בדיעבד ריח ניחוח, אבל במזיד לא.

והנה כל זה הוא לענין להקריב קרבנות, ותוס' על אתר הוא שדייק מכאן על דין נשיאת כפים. בתוס' שם ד"ה לא ישמשו, הביא מספר הזהיר שכהן שהמיר דתו לא ישא את כפיו ולא יקרא ראשון דכתיב וקדשתו, והא

אחליה לקדושתיה, דכל ענין קדימה בקרה"ת הוא מעלה שעשו לו חכמים מפני דרכי שלום, וזה כיון דאידחי אידחי, ומביא ראיה ממתני' שכהנים ששמשו בבית חניו לא ישמשו במקדש בירושלים. ופשוט ששיטה זו סוברת שכמו שהמרת דת נחשבת כשירות לע"ז לגבי הקרבה במקדש, כך לגבי נשיאת כפים, ופסול לעולם, שאין לחלק בין עבודה לברכה. וא"כ ודאי שלשיטה זו אין הבדל בין שוגג למזיד, ושניהם אינם עולים לדוכן לעולם.

ותוס' שם מביא שיטת רש"י בתשובה (ובטור או"ח סי' קכ"ח יוחסה שיטה זו גם לרבנו גרשום מאור הגולה) שחולק ואומר שכשר לישא כפיו, והביא שלש ראיות לדבריו. הראשונה היא שלפי מתני' "הרי אלו כבעלי מומין" וכו', והרי לא מצינו שכהן בעל מום יהי' פסול לדוכן אא"כ היה לו מום בידיו שהעם מסתכלין בו, אבל שאר מומין ואפ' מום בידיו מעצם הדין הריהו כשר לדוכן. ועוד ראוי' אמר רש"י, שמלשון המשנה, "לא ישמשו במקדש בירושלים", משמע שבנוב וגבעון היו מותרין לשמש, כ"ש בזמן הזה שאין שירות ואין מקדש דודאי כשר לדוכן ולקרית בתורה תחילה.

והנימוק הג' הוא מהסוגיא בתענית שהזכרנו, בדף כ"ו ע"ב וכ"ז ע"א שהגמ' שואלת שיכור אסור בנשיאת כפים מנה"מ, ורוצה ללמוד מסמיכת הפרשיות של נזיר לכהן מברך, מה מה נזיר אסור ביין אף כהן מברך אסור ביין, והגמ' דוחה את זה מטעם שיש ללמוד ההיקש על חרצן, מה נזיר אסור בחרצן אף כהן מברך אסור בחרצן, והלא ידוע שכהן שאכל חרצן אינו אסור לישא כפיו, וא"כ אין ההיקש תופס כלל, ועל זה בא ר' יצחק ללמוד מפסוק "לשרתו ולברך בשמו" שכמו שמשרת (במקדש) מותר בחרצן אף כהן מותר בחרצן (ולפי זה ההיקש מנזיר לברכה במקומה עומדת), ומקשה בגמ' אי מה משרת בעל מום לא אף כהן מברך בעל מום לא (היינו שכהן בעל מום אינו נושא כפיו, ומכיון שכן הוא, נמצא שאין היתר לכהן מברך לאכול חרצן, וסמיכת הפרשיות של נזיר וברכת כהנים מורה על איסור חרצן ולא על איסור יין, וא"כ לא מצאה הגמ' מקור לאסור שכור מלישא כפיו). ולפי הנוסח שלנו בגמ' תענית שם משני דאיתקש לנזיר, וכמו שאין מום פוסל בנזיר כך אינו פוסל את הכהן המברך. אבל גירסת רש"י לפי התוס' במנחות שם היא שאח"כ אומרת הגמרא ת"ל לשרתו ולברך בשמו לעמידה הקשיתיו ולא לדבר אחר, ומזה משמע פשוט שאין להקיש נשיאת כפים לעבודה לענין שום דבר חוץ מעמידה. ועי' בתענית שם דף כ"ז ע"א בתוס' ד"ה אי, שמבלי להזכיר את רש"י מסיק מזה דכהן בע"מ נושא כפיו, "ומכאן יש להוכיח דכהן שהמיר דתו נושא כפיו וכשר לישא כפיו ולקריתו בתורה כמו שלא המיר". מכל זה עולה שבניגוד לשיטת ספר הזהיר, סוברים רש"י ורגמ"ה ותוס' בתענית שיש חילוק בין עבודה לנשיאת כפים. ולשיטה זו ג"כ אין נ"מ בין שוגג למזיד, ובשניהם הכהן שהמיר דתו וחזר בתשובה נושא כפיו וקורא ראשון בתורה.

והנה הרמב"ם (פט"ו מהל' תפילה ה"ג) פסק כשיטת ספר הזהיר, וז"ל: וכהן שעבד עכו"ם בין באונס בין בשוגג אע"פ שעשה תשובה אינו נושא את כפיו לעולם, שנא' לא יעלו כהני הבמות וכו', וברכה עבודה היא שנא' לשרתו ולברך בשמו. וכן כהן שהמיר לעכו"ם¹ אע"פ שחזר בו אינו נושא את כפיו.

אולם דין זה של הרמב"ם אינו הולם לכאורה את התלמוד הערוך בתענית שם, שמסקנת הגמ' לפי גירסתנו (בניגוד לזו של רש"י שהבאנו לעיל) היא שההיקש הוא רק לקולא, דהיינו שכהן מותר בחרצן, וסמיכת

1 דהיינו, שהמיר אבל לא עשה מעשה של עבודי לעכו"ם. ועי' במג"א או"ח סי' קכ"ח ס"ק נ"ד שכוונת הרמב"ם כאן היא למי שהמיר לדת הישמעאלים שאינם עע"ז, ובכל זאת לא ישא כפיו, ומ"ש "עכו"ם" הוא "לשון המדפיסים כידוע".

הפרשיות של נזיר וברכת כהנים באה ללמד גם איסור לשכור לישא כפיו גם להתיר לכהן בעל מום לברך, אבל לא לחומרא הואיל ואסמכתא היא ומדרבנן לקולא (ועי' בתענית שם תוס' ד"ה ומאי שלומד הפשט הזה בדברי הגמ' ור' להלן), וא"כ כל ההיקש של לשרתו ולברך שמו יש להשתמש רק לקולא, ואילו הרמב"ם משתמש בו לחומרא (וודאי שלגירסת רש"י לעיל קשה מאוד על הרמב"ם).

והמג"א (סי' קכ"ח ס"ק נ"ד) כנראה היה ער לקושי זה, וכתב שטעם הרמב"ם וסייעתו שפוסלים את הכהן המומר מלישא את כפיו הוא הקנס שקנסוהו, וכדאיתא בע"ז דף נ"ב ע"ב, וא"כ ה"ה שקנסוהו לא לישא את כפיו. ובמחצית השקל שם הביא מספר חמד משה שדחה את דברי המג"א מכיון שהקנס שם הוא רק לאלה ששימשו בבית חניו, וזה לרבי יהודה שסובר שביית חניו לאו בית ע"ז הוא רק שחוטי חוץ, אבל כהנים ששימשו לע"ז ממש אסורים לישא כפיהם לא מטעם קנס אלא דדינא הכי. וא"כ קשה על הרמב"ם שאם אמנם אין זה ענין של קנס, איך כתב שכהן מומר פסול לדוכן והתעלם ממ"ש הגמ' בתענית כ"ז ע"א שההיקש בין עבודה לברכה הוא רק לקולא.

ועוד יש לתמוה שבפס"ו מהל' תפילה ה"ד כתב שהמקור להאיסור לשיכור לישא כפיו הוא "לפי שהוקשה ברכה לעבודה", ואילו בסוגיין המקור הוא סמיכת הפרשיות של נזיר וברכת כהנים, וכ"כ הרי"ף לסוגיין.

וליישב דעת הרמב"ם מוכרחים לעיין היטב בסוגיא בתענית שם, ונווכח לדעת שיש ג' שיטות. הא' היא של רש"י בתשובה שהביאו התוס' כדלעיל, והיא בנוי' על יסוד הגירסא שלו שאין להתווכח עמו. לפי זה, ההיקש של שירות וברכה היא אך ורק לעמידה ולא לשום דין אחר.

הב' היא הפשט של תוס' (ד"ה ומאי בתענית שם) שלדינא מסיק כרש"י אבל עפ"י הגירסא שלנו. והיא, שהסוגיא מתחילה בקביעת ההלכה ששיכור אסור בנשיאת כפים, ושואלת מנה"מ, דהיינו, המקור לדין זה. וריב"ל בשם בר קפרא משיב שמקור הדין הוא סמיכת הפרשיות של נזיר וברכת כהנים, ומה נזיר אסור ביין אף כהן מברך אסור ביין. ועל זה מתקיף אבוב דר' זירא, אי מה נזיר אסור בחרצן אף כהן מברך אסור בחרצן, וא"כ שוב אין מקור לאיסור שכור לכהן מברך. ועל זה משיב ר' יצחק שמההיקש של לשרתו ולברך בשמו לומדים מה משרת מותר בחרצן אף כהן מברך מותר בחרצן, ולפי"ז יש לנו שני לימודים: סמיכת הפרשיות של נזיר וברכת כהנים ללמד איסור יין לכהן מברך, וההיקש של לשרתו ללמד היתר חרצן לכהן מברך. על זה באה קושית הגמ' שאולי ההיקש הוא לא להתיר חרצן אלא לאסור לבעל מום לברך, ולפי"ז סמיכת הפרשיות מלמדת איסור חרצן, וההיקש של לשרתו וכו' איסור בעל מום לכהן מברך. ועל זה בא היתרוץ בגמ', הא איתקיש לנזיר, דהיינו, שסמיכת הפרשיות של נזיר וברכת כהנים מלמדת לנו שבעל מום כשר לנשיאת כפים, כמו נזיר, וההיקש של לשרתו ולברך בשמו מלמדת לנו שכהן מברך מותר בחרצן כמו משרת. ועל זה שואלת הגמ', ומאי חזית דאקשית לקולא, אקיש לחומרא, כלומר, מה ראית להשתמש בסמיכת הפרשיות להתיר בעל מום ובהיקש להתיר חרצן, תעשה להיפך, ולחומרא, שמסמיכת הפרשיות נלמד שכהן כנזיר אסור בחרצן, ומההיקש נלמד שכהן מברך ככהן משרת אסור אם הוא בעל מום. ומתרצת הגמרא שאמנם יש ללמוד לחומרא כמו שיש ללמוד לקולא, אבל מכיון שכל הלימודים האלה הם רק אסמכתות, הלא הם מדרבנן ועל כן אזלינן לקולא. והמסקנא איפא היא שכל ההיקש בין עבודה לברכה היא רק לקולא.

והפשט הג' בסוגיין הוא של הר"ח על אתר. ואם כי דבריו מגומגמים קצת בגלל שיבוש הגירסאות בדבריו, יש להבין מדבריו איך למד את השו"ט בסוגיין, והוא, שר' יצחק קובע שמההיקש של לשרתו ולברך את שמו אנו לומדים שני ענינים: איסור שיכור, שכמו שבמשרת נאמר יין ושכר אל תשת, כמו"כ בכהן מברך; והיתר חרצן, שכמו שהמשרת מותר בו כך כהן מברך מותר בחרצן. והגמ' שואלת אי מה משרת בעל מום לא, כלומר, מאותו היקש נלמד

לאסור כהן מברך בעל מום, ומתרת, "הא איתקיש לנזיר", וכו', וכפשט הב' שהבאנו בשם תוס'. והתירוץ של אסמכתא נינהו ומדרבנן לקולא, מבאר הר"ח שזה מוסב על סמיכת הפרשיות: "פ"י דרשת סמוכין מדרבנן היא הלכך לקולא דרשינן". לפי זה, אך ורק סמיכת הפרשיות של נזיר וברכת כהנים יכולים להקל בה, משא"כ ההיקש של לשרתו ולברך את שמו, שאין זה ענין דרשת סמוכין אלא היקש שהיא ענין איתן וכחו גם מד"א. ואם אמנם כן הוא, נמצא שלפי מסקנת הש"ס כאן אין ללמוד מסמיכת הפרשיות איסור חרצן לכהן מברך, אבל הלימודים מההיקש של עבודה לברכה קיימים ועומדים, דהיינו, איסור שכרות לכהן מברך וגם היתר חרצן לכהן מברך. החידוש בדבריו הוא, א', שמקור איסור שיכרות לכהן מברך הוא לא מסמיכת הפרשיות של נזיר וברכת כהנים, כמו שאמר ריב"ל משום בר קפרא בריה הסוגיא, אלא מההיקש של לשרתו, וב', ויותר חשוב, שההיקש של לשרתו ולברך בשמו הוא היקש מלא שכל הדינים השייכים לעבודה שייכים לברכת כהנים.

וביתר שאת נראה לומר שלכל הראשונים האחרים (ואפ' לאלה כספר הזהיר והמסכימים עמו לדינא) ההיקש של לשרתו ולברך בשמו אינו שונה בעיקרו מסמיכת הפרשיות, ששניהם הם דרשות חז"ל שניתן ללמוד מהן כמה פרטי דינים לענין נשיאת כפים. אבל להרמב"ם הלימוד של לשרתו וכו' אינו סתם דרשה של חז"ל וכשאר כל ההיקשים, אלא מורה על עצם ותמצית ברכת כהנים שהיא חלק אינטגרלי של העבודה, שיש לה חלות-שם של עבודה ולא רק כמה צדדים דומים לעבודה. וזה כוונת הרמב"ם בכתבו בפט"ו מהל' תפילה ה"ג "וברכה כעבודה היא שנאמר ולשרתו ולברך בשמו", דהיינו שברכה היא ממש חלק של העבודה.

ולפ"ז מצאנו פשר למבוכתנו ברמב"ם, שהרמב"ם למד הפשט בסוגיין לא כרש"י ולא כתוס' אלא כהר"ח, ולפיכך ציין כמקור לאיסור לשיכור לישא את כפיו "לפי שהוקשה ברכה לעבודה", ולכן גם כן פסק נגד הראשונים שהזכרנו וקבע שכהן מומר אינו נושא כפיו לעולם מטעם ההיקש הזה.

ונחזור לעניננו: בש"ע (או"ח סי' קכ"ח סעיף ל"ו) הביא ב' הש-יטות, וצדד להיתר, וז"ל שם: מומר לעכו"ם לא ישא את כפיו, וי"א שאם עשה תשובה נושא כפיו, ואם נאנס לדברי הכל נושא את כפיו. הנה השיטה הראשונה היא דעת הרמב"ם, ולדידי' אין הבדל בין שוגג למזיד ואפ' אונס. ועי' מג"א שם על דעת הרמב"ם, שאם עשה מעשה אפ' נאנס אינו נושא כפיו, ושהרדב"ז דייק כך וכתב שכן נהגו במקומו. ומקור הדברים הוא בב"י מדמחלק הרמב"ם לב' בבות, ועי' במחצית השקל שם. ועי' עוד במ"ב שם שכתב שאם כי הרמב"ם עצמו פסק דאפ' נאנס לא ישא כפיו, אבל בשהמיר וקבלו לאלוה אף דזה ג"כ כע"ז לגבי מיתה במזיד, מ"מ במקרה של אונס מקילין ומתירין לו לישא כפיו אם לא עשה מעשה. ובנ"ד אולי יש לסייג את הכהן הצעיר הזה כאנוס וכך להתירו לעלות לדוכן.

אבל אפ' בלי זה, הלא הב"ח העלה להלכה שאפ' ע"ז במעשה שעשה כיון שעשה תשובה נושא את כפיו, והיא שיטת רש"י ורגמ"ה ותוס'. וכן הרמ"א בהגהה כתב על הי"א "וכן עיקר". הרי שהרמ"א פוסק כרש"י ודעימי', והלא אנו נגררין בתר הרמ"א נגד המחבר.

ועוד גם זאת, בסעיף ל"ה בסימן זה כתב המחבר שכהן שהרג את הנפש אפ' בשוגג לא ישא את כפיו אפילו עשה תשובה, והרמ"א שם כתב בהגהה, "וי"א דאם עשה תשובה נושא את כפיו ויש להקל על בעלי תשובה שלא לנעול דלת בפניהם והכי נהוג". הרמ"א מתכוון בזה אל שיטת רבנו גרשום מ"ה הביאו הטור (ובב"י שם הביא מכמה מן הראשונים שהביאו בשם רגמ"ה בזה"ל, "דבכל עוז יש להפך בזכות בעלי תשובה"), והטור עצמו כתב, לענין לקרותו בתורה ראשון, "כיון ששב קרינן ביה (יחזקאל י"ח) ובשוב רשע מרשעתו וכו'". ועי' בבאה"ט שם, שהביא מהפר"ח שהגהה זו של הרמ"א

מוסבה על ענין מומר בסעיף ל"ז אבל בהרג את הנפש יודה הרמ"א שאפ' אם עשה תשובה לא ישא את כפיו (ועוד נחזר אי"ה לדין זה של הרג את הנפש). ולפי"ז אית לן עוד טעמא אחרינא להיתר, דהיינו לא לנעול דלת בפני בע"ת.

וא"כ אין הבדל אם ע"ז ממש במעשה או רק המיר דתו, ואין נ"מ בין שוגג למזיד, בכולם אם עשה תשובה כשר לישא את כפיו.

ואמנם יש לחקור עד כמה נחשבים הבודדיסטים כע"ז, אבל אין צורך לזה, הואיל ובכל אופן ואפילו אם נניח שכת זו נחשבת כעובדי אלילים, מכל הנ"ל נראה שאין למנוע הכהן בנ"ד מלישא את כפיו ולברך את העם.

2. דין כהן שהרג את הנפש אם ומתי מותר לו לישא כפיו

מקור הדין הוא בברכות דף ל"ב ע"ב: א"ר יוחנן, כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, שנאמר ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם ידיכם דמים מלאו. ותוס' ביבמות דף ז ע"א ד"ה שנאמר (וכ"ה בתד"ה שנאמר סנהדרין דף ל"ה ע"ב) יש לו שני תירוצים על הקושיא שלו, הא' שאיסור ברכה לכהן רוצח הוא חומרא בעלמא, וב' דדוקא לא ישא כפיו לפי שהרג אותו בידו ואין קטיגור נעשה סניגור וכדכתיב בהאי קרא ובפרשכם כפיכם. ויש מן הא-חרונים (עי' למשל באור שמח על הלכה זו של הרמב"ם) שכתבו שלפי התירוץ הא' של תוס' האיסור לישא כפיו הוא רק מד"ר, ולפיכך אם עשה תשובה ישא את כפיו; ולפי התירוץ הב' האיסור הוא מה"ת ולפיכך אף אם עשה תשובה לא מהני.

והרמב"ם בפט"ו מהל' תפילה ה"ג כתב וז"ל: העבירה כיצד, כהן שהרג את הנפש אע"פ שעשה תשובה לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו וכתוב ובפרשכם כפיכם וכו'. עכ"ל.

והנה גם תוכנה גם ניסוחה של הלכה זו טעונות ביאור. א', מהו המקור של הרמב"ם כשפוסק שאם עשה תשובה אינו נושא את כפיו, דבר שלא נזכר בש"ס? ב', מה ששייך לגמרא עצמה ולא רק להרמב"ם, הפסוק בישעי' פרק א' כצורתו הוא: "ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפילה אינני שומע ידיכם דמים מלאו". ואם אמנם לומדים את פסוק הזה באופן מילולי בכדי להוציא ממנו את הדין של כהן שהרג את הנפש, מדוע לא לומדים מזה ג"כ שכל יהודי ואפ' ישראל פשוט שהרג את הנפש אסור לו להתפלל, שהלא כתיב גם כי תרבו תפלה אינני שומע? ג', מדוע חילק הרמב"ם את הפסוק בישעי' פרק א' לשנים, כלומר, "שנאמר ידיכם דמים מלאו וכתוב ובפרשכם וכו'"; וד', מה הוסיף בציטטה השנייה, הלא פרישת כפים איננה שונה במהותה מידים, שתיהם כאחת מעורבים ברציחה וגם בברכת כהנים?

ועי' ביחזיה דעת להגר"ע יוסף שליט"א ח"ה סי' ט"ז בהערה, שכתב שממלים "גם כי תרבו תפילה אינני שומע" משמע שאפ' אם הרבה בתפילה כחלק של תשובתו, אינני שומע, ומכאן שאפ' אם עשה תשובה אינו נושא כפיו. והדברים נכונים מאוד, ומהם נוושה לתרץ מה שהקשינו. א', מהמלים "ידיכם דמים מלאו" למד הרמב"ם שכהן שהרג את הנפש אסור לישא את כפיו, ואולי מטעם אין קטיגור נעשה סניגור וכמ"ש התוס' בתירוץ השני שלהם, אבל עדיין נשאר לו לזהות את המקור לזה שאפילו אם עשה תשובה אינו נושא כפיו. ב', מהמלים "גם כי תרבו תפילה" לומד הרמב"ם שאפ' אם עשה תשובה אינו נושא כפיו. ג', ממילא מובן שאין להשתמש במלים אלו (גם כי תרבו תפילה וכו') לאסור את התפילה על כל רוצח. ד', כשהרמב"ם מביא רק המלה הראשונה "ובפרשכם" כוונתו הוא לא לחלק זה של הפסוק אלא למה שבא אחריו, דהיינו, "ובפרשכם... גם כי תרבו בתפלה אינני שומע",

דבר הנהוג אצל חז"ל שלתכופות מביאים חלק הראשון של פסוק ומתכוונים באמת למה שבא אחריו, ומזה למד שאפילו אם מרבה בתפילה, כלומר שעושה תשובה, וכפירוש הגרע"י, אינה מועילה ואסור לו לישא כפיו.

והנה המחבר באו"ח סי' קכ"ח פסק כהרמב"ם שאפי' אם עשה תשובה לא ישא את כפיו, אבל רוב חכמי אשכנז חולקים על זה ואומרים שרק אם לא עשה תשובה לא ישא את כפיו, אבל אם עשה תשובה כן עולה לדוכן. כן כתב הטור בשם רבנו גרשום (וכן נראה דעת הטור עצמו), והב"י כתב שכן פסק הסמ"ג כרגמ"ה, וכ"כ בהגהות המיימוניות לריש פט"ו מהל' תפילה בשם רבנו שמחה, וכ"כ באו"ח (ח"א סי' קי"ב) בשם הראב"ה, וראיתם מהירוש-למי גיטין פ"ה ה"ט, "שלא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני?!" אמר הקב"ה, וכי הוא מברך, אני הוא שמברך, שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם". וברור שהירושלמי חולק על הש"ס שלנו וסובר שכל חוטא ואפילו שופך דמים מותר לו לישא כפיו. אלא שהראשונים הנ"ל נוטים למעט את המחלוקת ולומדים את הגמרא שלנו כשלא עשה תשובה ולפיכך לא ישא את כפיו, והירושלמי כשכן עשה תשובה ולכן אפי' שופך דמים כן נושא את כפיו.

אברא דהאמת היא שספק הוא אם יש בדברי הירושלמי לפרנס פשט שכזה שהטעינו עליו אלה הראשונים, שהלא אם המגלה עריות והשופך דמים חזרו בתשובה מהו ההו"א שלא יברכו, האם יש אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא? ואם כן איפא מדוע יש צורך בפסוק ואני אברכם שהקב"ה הוא המברך? אלא נראה שהירושלמי סובר שכל חוטא ואפילו הרג את הנפש נושא את כפיו, בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה, והבבלי שאמר שלא ישא את כפיו תלוי בשני התירוצים של תוס' כנ"ל. ואין נ"מ לדינא, שהלא לפי התירוץ הראשון בתוס' כבר יש לנו מקור להתיר לכהן בעל תשובה לישא את כפיו.

והב"י כתב שהרמב"ם יבאר את הירושלמי באופן שבדרך כלל אינו מדקדק במצוות וכל העם מרננים אחריו, אבל כשנודע בלי ספק שהרג את הנפש או שהמיר, נתחלל מקדושתו ואין לו לישא את כפיו אפילו אם עשה תשובה. אבל גם זה קשה, שהלא הירושלמי כורך מגלה עריות עם שופך דמים, ואם כדברי הב"י הלא גם מגלה עריות יהא אסור לישא כפיו אפי' אם עשה תשובה, וזה א"א לומר שהלא הרמב"ם עצמו בה"ג קובע את ההלכה של איסור נשיאת כפים לבעלי עבירה רק לגבי מומר ולגבי הורג את הנפש, ובסוף הלכה זו הוא כותב, "ושאר העבירות אין מונעין", הרי שגלוי עריות איננו סיבה לאסור את הכהן מלישא את כפיו. א"ו כדכתיבנא שהירושלמי אמנם סובר שכל חוטא מותר לישא את כפיו אם עשה תשובה, ולהרמב"ם הבבלי קובע שאסור להורג את הנפש לישא את כפיו בלי יוצא מו הכלל ולכן אף כשעשה תשובה אינו נושא את כפיו, והבבלי והירושלמי מרוחקים זה מזה מן הקצה אל הקצה, והוא פוסק כהבבלי.

והנה לכאורה שיטת הרמב"ם זהה עם שיטת התוס' בתירוצם השני, אבל אם כן ק"ק מדוע לא הזכיר הרמב"ם בפירוש זאת הסברא של אין קטיגור נעשה סניגור והסתמך רק על הפסוק וכדברי הגמ'. ואלולי דאיסתפינא הייתי מציע שהרמב"ם סובר שהפסוק בישעי' אוסר את הרוצח מלישא את כפיו מטעם שרציחה היא פסול בקדושת הכהונה שלו, שלא ייתכן שמי שהוא רוצח יפרש את כפיו וירבה בתפילה בציבור לברך את העם, שהרי רציחה וברכה הן שני הפכים שאינם עולים בקנה אחד. והחילוק בין פסול בעצם קדושת הכהונה לטעם אין קטיגור נעשה סניגור הוא שלפי הטעם של אין קטיגור נעשה סניגור ייתכן שכהן שהרג את הנפש לא בידיו אלא ברגליו שבעט בו עד כדי מוות יהא מותר לישא כפיו שהלא ידיו אינן נגואלות בדם ו"נקי כפיים" הוא, ועל כן לא שייך לומר אין קטיגור נעשה סניגור, אבל לפי הטעם של פסול בקדושת הכהונה בגלל הסתירה בין כהונה לרציחה ודאי שהוא פסול מלישא את כפיו.

וראיה לזה שיש נפקותא בין קדושת הכהונה לעצם היותו בגופו מזרע אהרן הוא כאשר אפשר שיהיה מזרע אהרן ומ"מ אין לו קדושת כהונה כלל, כגון כהן ערל מחמת שמתו אחיו, עי' ברמב"ם פ"ו מהל' ביאת המקדש ה"ח שכתב עליו שהוא "כבן נכר" והוסיף, "לפיכך ערל שעבד חילל עבודתו ולוקה כזר שעבד, אבל אינו חייב מיתה". דהיינו, היותו ערל הוא פגם בקדושתו ולכן חילל עבודתו ולוקה כזר שאין לו קדושת כהונה, אבל מ"מ שלא כזר, אינו חייב מיתה, שהעונש הוא על זר גמור שאינו מזרע אהרן, אבל האיסור תלוי בקדושת כהונה, וכהן ערל אין לו קדושת כהונה. ובה-שאלה, כך יסבור הרמב"ם לגבי כהן שהרג את הנפש שאבדה לו קדושת כהונה לגבי ברכת כהנים מטעם הפסוק ובפרישכם וכו', אבל מ"מ כשר לעבודה, שסוף סוף הרי הוא מזרע אהרן. וכן אמנם נראה מפסקו של הרמב"ם שבהל' תפילה פסק שכהן רוצח לא ישא כפיו, אבל בהל' ביאת המקדש אשר שם (פ"ט הי"ג) כתב דין מומר שאסור לו לשמש במקדש בין שוגג בין מזיד ואפי' עשה תשובה, ואין זכר להרג את הנפש, אשר בפט"ו מהל' תפילה ה"ג כרך אותו יחד עם הכהן המומר.

ואם אמנם דברינו נכונים, בנ"ד שהרג את הנפש לא במו ידו אלא ברגלו, תלוי במחלוקת רמב"ם ותוס' אם טעם האיסור הוא אין קטיגור נעשה סניגור או שהגברא פסול מחמת שסתר קדושת הכהונה שבו.

ועוד יש לעיין בזה שמה שהרג את הקם עליו להכותו אם נידון כשוגג או כשוגג קרוב לאונס, עי' ביחזה דעת שם שכתב שהדבר שנוי במחלוקת האחרונים, שהאליה רבה ס"ל שבשוגג קרוב לאונס יש להקל ורשאי לישא כפיו, והפר"מ מפקפק בזה והחליט שאפי' באונס יש להחמיר לכתחילה שלא יעלה לדוכן. והגרע"י, שדרך כלל פוסק כהרמב"ם בהרג את הנפש ושלא כרש"י ורגמ"ה וסייעתם, וכתב שראוי לחוש לדברי הפר"מ הואיל ויש חשש של ברכה לבטלה, מ"מ, בשאלה שבאה לפניו בנהג מכונית שדרס אדם בתאונה קטלנית אבל לא מחמת רשלנות או שנהג במהירות מופרזת, פסק להקל מטעם ס"ס, שמא ההלכה כרש"י ודעימיה, ואת"ל שהלכה כרמב"ם והמחבר, שמא ההלכה כהאליה רבה ולא כהפר"מ, והיות שהנהג חזר בתשובה וכו' ומכיון שברכת כהנים הוי מ"ע מד"א ואפי' בזה"ז שפיר יש להתיר הכהן הנהג לשאת כפיו. וא"כ, לגבי נ"ד, ודאי יש לדמות זה לזה ולהתירו לעלות לדוכן. כנלפע"ד.